

Jenne Wə Qiqək

Jenne Wə Qiqək

Əzgərtip tüzgüqi: Ma Biao

Rəsim aptori: A Qiu

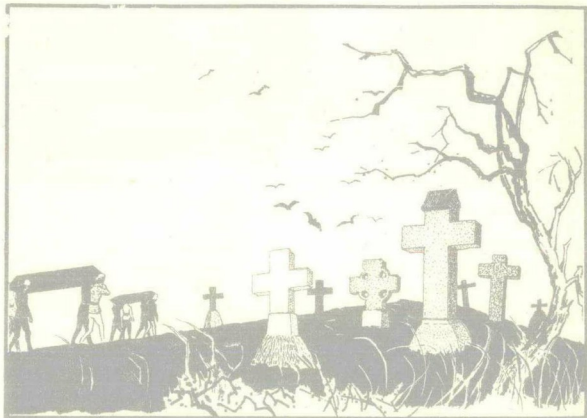
Tərcimə kıləuqi: Ismail İbrahim

Millətlər Nəxriyati

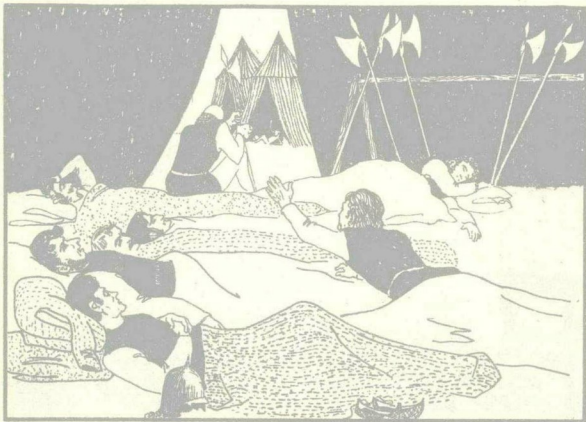
3 Məzmun Qüxəndürüxi

18- əsirning keyinki yerimida, Ən'gliyə yeza dohturi Edward Jenne süt saqıdioran adəmgə qiqək qikmaydioranliorini tasadipi baykap kelip, 24 yil boxaxmay tətqik kilix arkilik, qiqək selip qiqəkning aldini elix usulini kəxp kilip, insaniyətni bir hil qorkunuqluk yuqumluk kesəldin kutkuzdi.

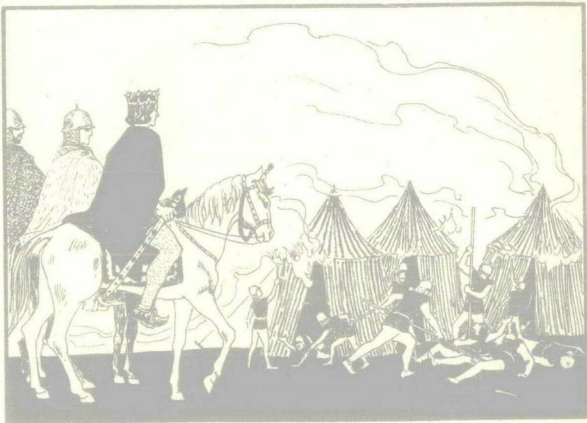
Jenne yənə 1- bolup aldini elix usuli arkilik yuqumluk kesəlgə qarxi turojan kixi. Jennening kəxpiyati diniy jəmiyət wə kona küqlərninğ zərbisigə uqriojan idi, lekin san - sanaksiz pakitlar qiqək selix arkilik qiqəkning aldini elixka bolidioranliorini ispatlidi. Addi wə uluq dohtur Jenneni kixilər mənggü hatiriləydu.

1. Bir ming nəqqə yüz yilning aldida, Yawropada korku-
nuqluk qiqək tarkilip, həmmə yərnı jəsət kaplap, intayın pa-
jiəlik əhwal yüz beridu. U qaoqlarda, qiqək sakaytkili bol-
maydioqan kesəl hisaplinatti, kixilər uning aldida amalsiz idi.

2. U qaoqda uruxhumar bir padixa bar bolup, baxka dölətkə tajawuz kilix üqün əskər tartip mangidu. Əskərlərgə yolda qiqək qikip, bir birigə yukup, pütkül bargah qiqək kesəlhanisioğa aylinidu.

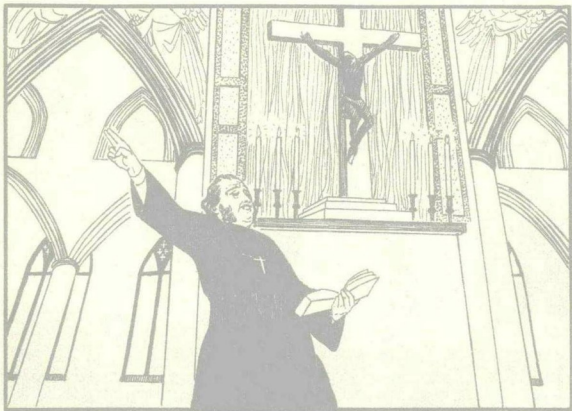
3. Padixa qiqəkning öz dəlitigə yamrap ketixidin qorkup, qiqək qikқан wə kesəlgə yekinlaxқан adəmnıng həmmisini yol üstidila ɵltürgüziwetidu. Əlwəttə, u kətimkı tajawuzqilik uruximu tohtaydu.

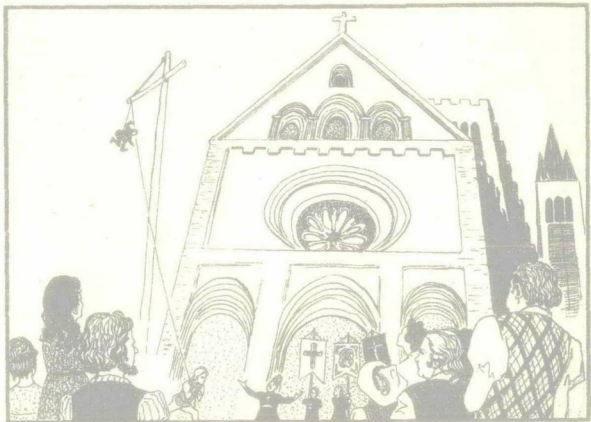
4. Birak qiqak yanila tarkilidu. Yonə kelip tunji bolup padixaning hanixioqa yukidu. Hanixning kesili eqirlixip, hətta bilimlik orda tiwiplirimu uningoqa amal qilalmaydu.

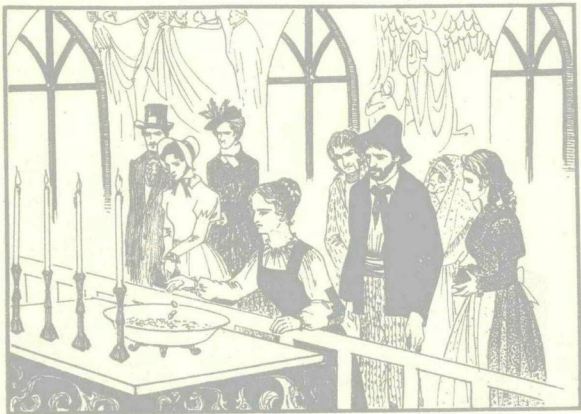
5. Hanix  l p ketidu, buningdin kattik         '  n padixa  il  i ikki tiwipni  lt r  wetidu. Lekin buning nim  roli bolsun!

6. Kixilər qiqəkkə hiqkəndək amal kılalmaydu, diniy jəmiyyət pürsəttin paydilinip ammini əhmək kılidu. Dindar: Qiqək qıkmisun disənglər, hudadin “guna”yinglarni tilənglər, dəp biljirlaydu.

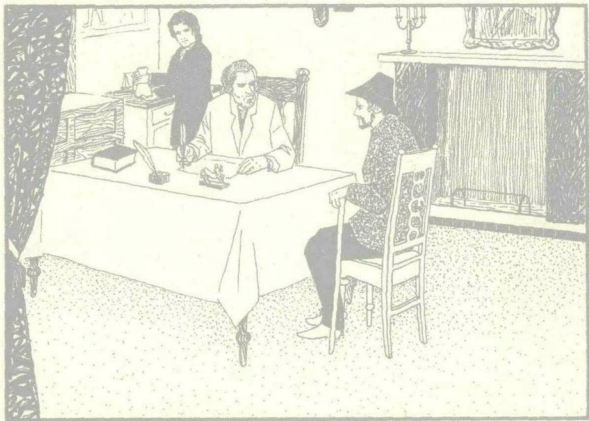
7. Diniy jəmiyyət qiqək məbudioğa qokunux murasimi
ətküzidu. Ular hudakuy birəylənni igiz daroğa esip, muxun-
dak kilsak "guna"yinglar səkit bolidu, qiqək qikmaydu dəp
halayikni aldaydu.

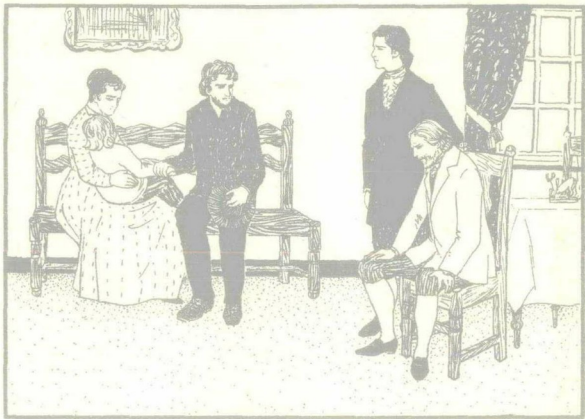
8. Kesəlni yökıtıx üqün kixilər qerkawoğa qokunıdu. Baylar nuroqun nərsilərnı sədıkə kılıdu, kəmbəoqəllər həttə bari yoki bir tal yamioqınımu dındaroğa berıdu.

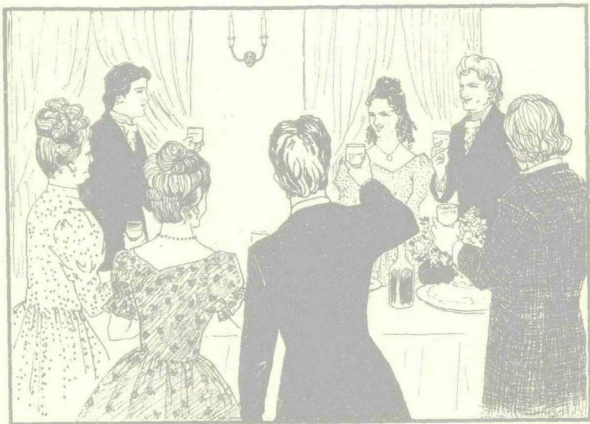
9. 18-əsrning 50-yillirida, Ən'gliyining Bokrey digən yeridə, Edward Jenne dəydiqan bir bala tuqulidu. Keyin kala qiqigini kəxp kılıp, kixilərnı qiqək wəhımisidin kütulduqan adəm mana muxu.

10. Edward Jennening atisi pop idi. Jenne atisining kəspigə warislik қilixni halimay, 13 yexidin tartipla bir təjribilik pixkədəm dohturoja yərdəmqi bolidu.

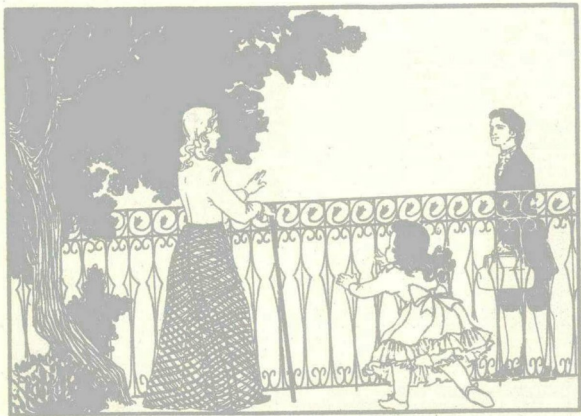
11. Xu yili qiqäk tarkilip ketip, kesäl kersätkili kalgän-
lärning ayioji üzülmäydu. Pixkädäm dohtur dawaliyalmay
intayin əpsuslinidu, Jennemu pərixan bolidu.

12. Bir kuni, Jenne aqinisining qay iqqüzüx ziyapitige katnixidu. U bu bir jüp bəhtlik yaxni kerüp, iq iqidin zoklinidu.

13. Birak tehi toy bolmay turupla kizoja qiqak qikip, qokur bolup kalidu. Yigiti uni keruxka kelip, uning ezining guzel soygini ikanligini tonuyalmioqili tas kalidu.

14. -Jenne yənə qiqək qikқан bir anining əlүp kətmigən bolsimu, gas, qarqу bolup қaloқanlioқini kəridu. Ana balisi-ning kўlkisini angliyalmaytti, omak yüzini kəralməytti.

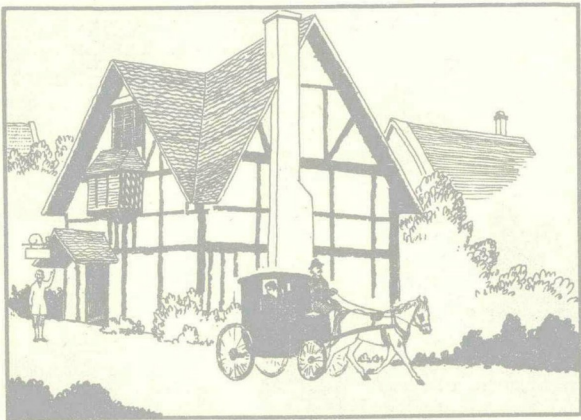
15. Xu künü bir dihan ayal kesəl kərsətkili kəlidu. Pixkə-
dəm dohtur qiqək yuqtimikin dəp guman kəlidu. Jenne, uni
əlmigən təkdirdimu, qokur, kəroju bolup kəlidiqan boldi
dəp əndixə kəlidu.

16. Birak u dihan ayal ixənqlik haldə: “Manga kala qiqigi qikkən, qiqək qikkəydu” dəydu. Jenne bu sözgə nahayiti diqqət kilidu. Pixkədəm dohtur uni kayta təkxürüp, ehtiyat kilixni tapilaydu.

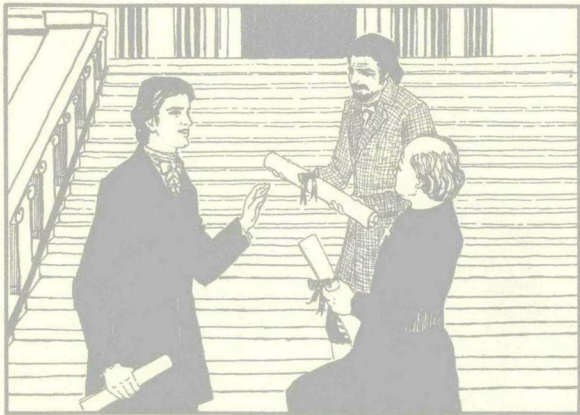
17. Bu dihan ayal patla saqiyip ketidu, uningda qilqə qiqək alamiti kərünməydu. Uning kala qiqigi qikқан, əmdi qiqək qikmaydu digən səzi Jenneda qongkur təsir qalduridu.

18. Jenne 7 yıl yardımçı bolup ixligəndin keyin, tibbi bilimini axurux üqün, pixkədəm dohtur bilən hoxlixip Londunoğa tibabətqilikni üginixkə mangidu. U qiqəkkə taqabil turux qarisi üstidə izdinixkə bəl baqlaydu.

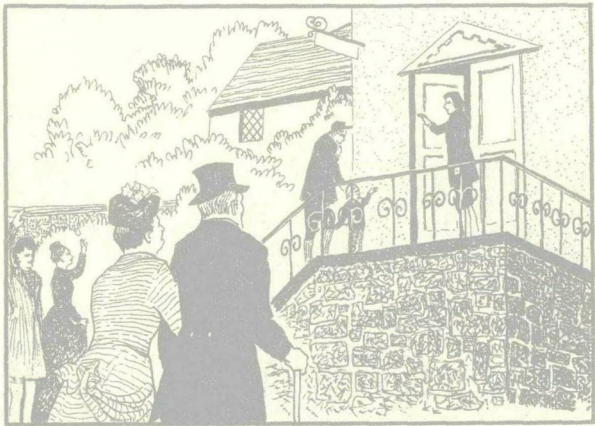
19. Jenne tibbi xüeyüen'gə oquxka kirip, məxhur alimların yetəqiligidə, tibbi ilimni ihlas bilən üginip, xüeshi digən ilmiy unwanoqa erixidu.

20. Ular o'qux p'utturidu. B'azi o'qu'quqilar Londunda doh-turhana aqmaq'qi bolidu, b'aziliri dawaml'ik bilim axurup boshi bolmaq'qi bolidu, lekin Jenne dihanlarning o'qemini y'aydu.

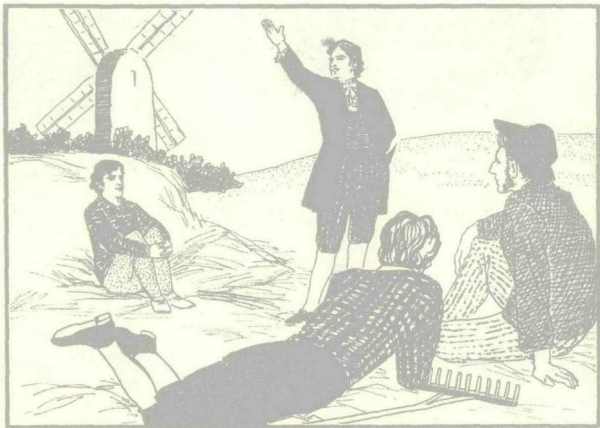
21. Jennening okux natijisi hammidin yahxi bolojaqqa, diniy jamiyat, dohturhana uni yukuri maax bilən taklip kilidu, lekin u rət kilidu. U yəne öz yurti Bokreyoja kaytip kelidu.

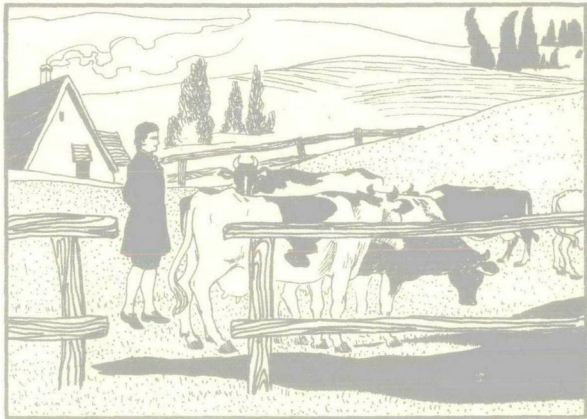
22. Bokrey ahalisi yax dohtur Jenneoja nahayiti etiwar bilən karaydu, uningoja öz kerindixioja ixən'gəndək ixinidu.

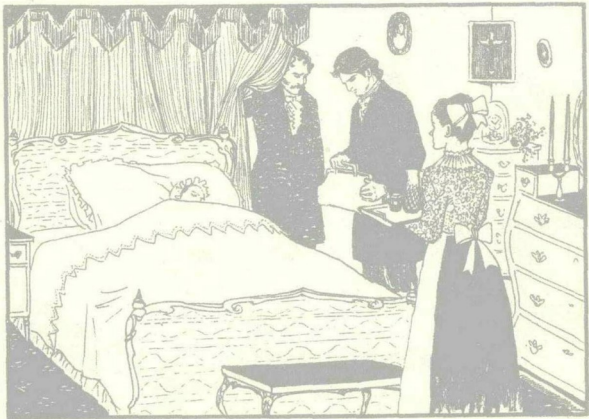
23. Bayram künliri Jenne köpqilik bilən billə usul oynaydu. Yezidiki ər - ayal, keri - yax həmmisi uni yaxxi kəridü.

24. Jenne xeirmu yazalaytti. Bəzidə, kixilər uning xeirlirini anglap, Һarojanlioqinimu untup Һalatti.

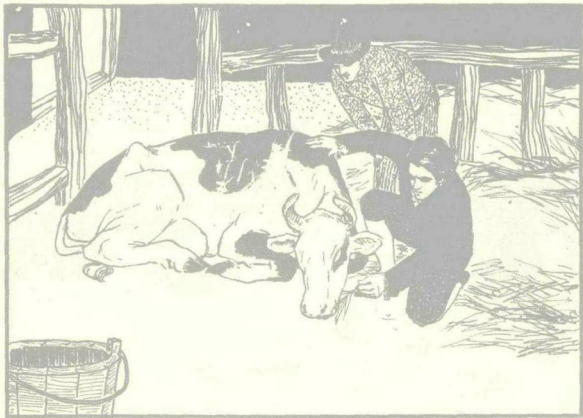
25. Jenne kala qiqigini tatkik kilixni tohtatmaydu. Box wakti bolsila kala fermisioqa berip, kengül qoyup küzitidu.

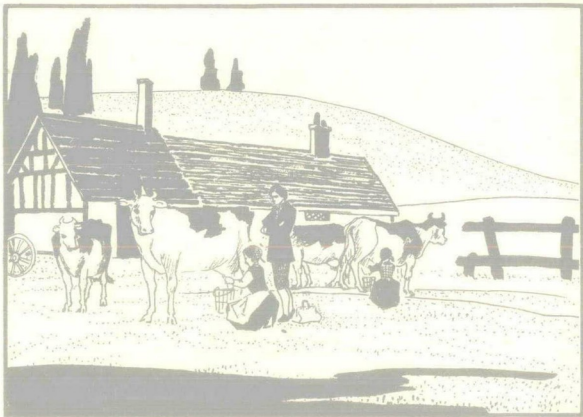
26. Hər yili qiqək pəyda boluweridu. Jenne kesəllərnin azap iqidə ölüp ketiwatқанliқini kərüp turidu. Xunisi əjəp-linərlikki, qiqək qikқанlar pomıxxik, pop wə siyiroқа yekin kəlməydiқanlar bolup, birmu sūt saқidiқan adəm yok idi.

27. Jenne bu bayxaxni kəspdaxlirioğa eytidu, lekin ular, qiqək sūt saqidiqanlaroğa yüz - hatirə kildikən-də, dəp uni məs'hirə kildu.

28. U məs'hirigə uqrioğan bolsimu ümitsizlənməy tətqiq kiliweridu. U kalioğa qiqək kəndək qikidioğanlioqini, qiqək qikkənda kalida kəndək əzgirix bolidioğanlioqini san - sanək-siz kətim küzitidu.

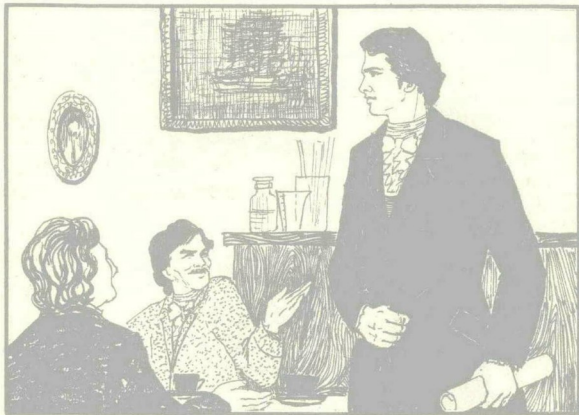
29. Jenne sūt saʼidioʻan adəmning qoli kalining qiqək yiringioʻa tegip kətkəndə, uningəʻa kala qiqigi yukidioʻanliqini, azrak biaram bolupla onglinip ketidioʻanliqini, gas, gaqa, qarəʻu, qokur bolup kəlmaydioʻanliqini baykaydu.

30. Bu qatda, Zhongguoning burundin qiqək qekix usuli Jennening yadioja kelidu. Uningda, yenikrək qiqək qikқан adəmning qiqək kepi uwutulup, sak adəmning burnioja selinatti, buning bilən uningoja eoјir qiqək qikmaytti.

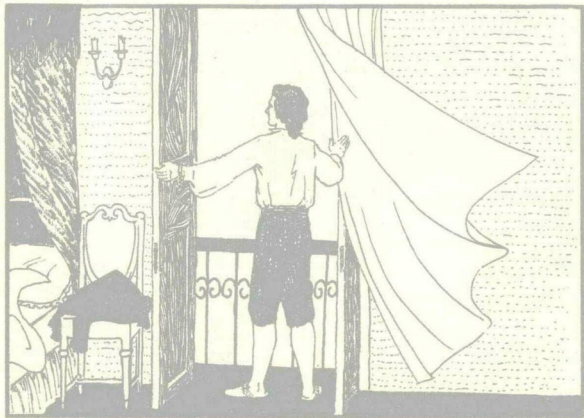
31. Jenne, Zhongguoluklar adəmnıng qıqək yiringini adəmgə kəqürgən yərdə, kalining qıqək yiringini nimixka adəmgə kəqürgili bolmaydikən! dəp oylaydu. U kala qıqigi selix arqilik qıqəkning aldini aloqili bolidioqanlioqioqa ixinidu.

32. Jenne özining oyini yənə kəspdaxliriqə eytidu. Ular-din biri: “Bu dorəm, sən namoqimu, paydioqimu erixidioqan boldung” dəp məs'hirə kilidu. Jenne nam, mənپəət kooqlax-kan bolsa, yeza dohturi bolmioqan bolatti.

33. Jenne nuroqun ketim kalining qiqək yiringini baxqa haywanoqa kəqürüp, ularningmu azrak biaram bolupla onglinip kətkənligini baykaydu. Dimək, kala qiqigi yukkan adəm wə haywanlarda qarxilik küqi yetilidikən.

34. Jenne 24 yil t tkik k lip, kala qiqigining qiq kning aldini aldioqanlio ini ispatlaydu. U ad m tenid  sinak k l-makqi bolidu. 1796-yil 5-ayning 17-k ni Jenne ornidin s h r turup ketidu.

35. Saat 8 bolojanda, xipahana keruxke kalganlar bilen lik tolidu. 8 yaxar bir oqul bala lazzeatlinip kempit yap olturatti. Jenne dekke-dukke iqida u yaktin - bu yakka mangatti.

36. Oqul bala kəmpitini yəp boləndin keyin, Jenne uning sol biligini ispiert bilən sürtiwetip, kiqik piqak bilən sijap, kalining qiqək yiringidin azrak salidu.

37. 3- künü, oqul bala səl biaram bolup, bir nərsə yigüsi kəlməydu, yənə terikkək bolup qalidu.

38. Yənə bir kün ətkəndin keyin, oğul bala tamamən on-
linip ketidu. Koqioğa qıqıp balılar bilən oynaydu. Dimək,
Jennening sinioği yerim oğlibə kılidu.

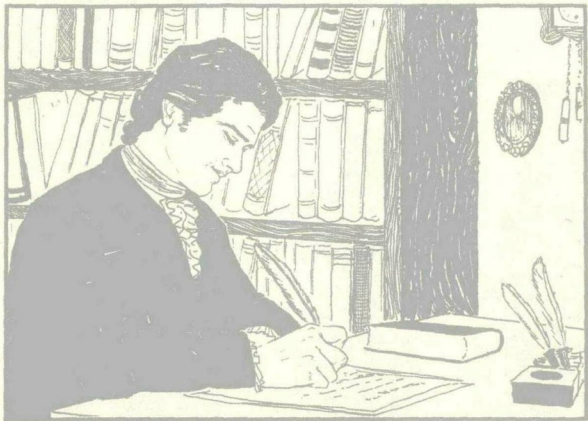
39. Kala qiqigi qekilgən bu balıoıa yənə qiqək yuıamdu? Tehimu hətərlik sinək Jennening aldida turatti. U qiqək yiringidin ooıul balining ong biligigə biraz salidu.

40. Jenne jiddiləxkən halda balini küzitidu. Nawada bu baliqə qiqək yukup qalidiqan bolsa, uning aqiwitini təsəwur kılıp bolmaytti.

41. Birnəqçə həftə etidu, oğul bala hiqnimə bolmaydu. Dimək, sinək tamamən oğlibə kilidu! Qiqək saloqanda, rastla qiqəkning aldini aloqili bolidikən.

42. Jenne hayajan iqida sinak natijisini yezip qikidu, u padixalik ilmiy jamiyatining etirap kilixioqa erixip, qiqak qekixni kengaytip, qiqakning aldini elixni umit kilidu.

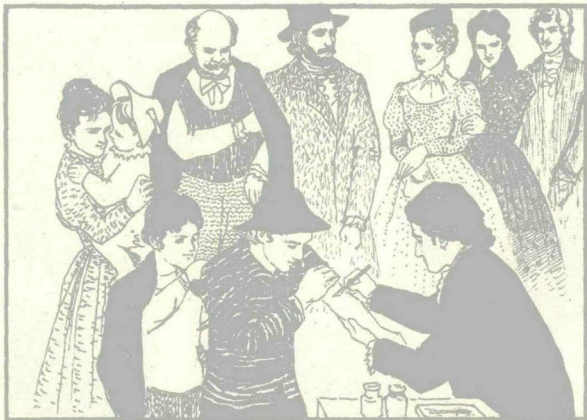
43. Jenne özining dokladini padixalik ilmiy jamiyitiga
sunidu, oylimioqan yerdin doklat rat kilinidu.

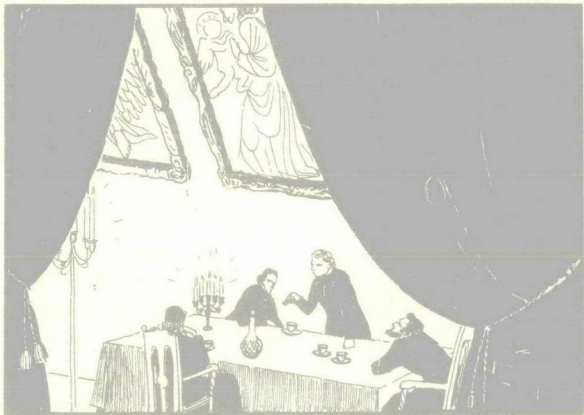
44. Jenne öz kəxpiyatining toqrilioqqa ixinidu. U biraz pul yioip, ezining dokladini birnəqqə yüz nus'ha basturidu.

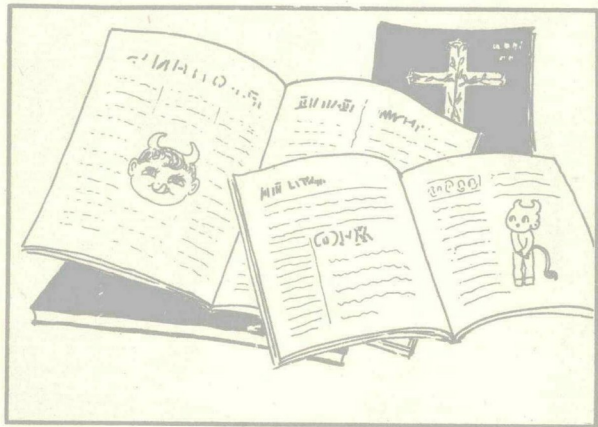
45. Ən'gliyə tibbi sahəsidikilər Jennening kəxpiyatidin gumanlinidu. Ular, bəzi adəmlərgə qiqək saloqandin keyin kayta qiqək qikmioqanliqi tasadipi hədisə, gəp ularning sala-mətligining yahxi boləqanliqida, dəp qaraydu.

46. Lakin qiqək saldurojan kixigə qayta qiqək qikmaydi-
oanlioja ixinidiojanlar baroianseri kəpiyidu. Jenneoja
qiqək salduridiojanlarmu baroianseri kəpiyidu.

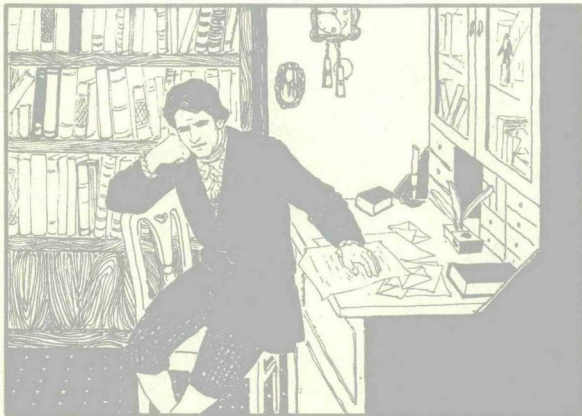
47. Kütülmigəndə, diniy jəmiyət kixilərnin qiqək salduruxioğa karxi qikidu. Jenne hudaning iradisigə hilaplik kildi, diniy jəmiyətning mənəpətigə toskunluk kildi, dəp karaydu. Ular Jenneoğa ot aqmaqçı bolidu.

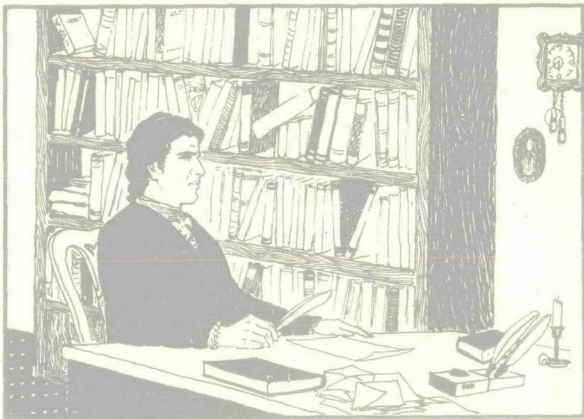
48. Diniy jəmiyyət nəxr kəlojan zornal, kitapqilərdə, Jennə-
oja hujum kəlidəjan həjwi rəsəmlər qikidu. Bəziliridə hətta:
Kala qiqigi saldurojan adəmgə münggüz qikmaydiojanliojoja
ixinəmsilər? digən səzlərmu bar idi.

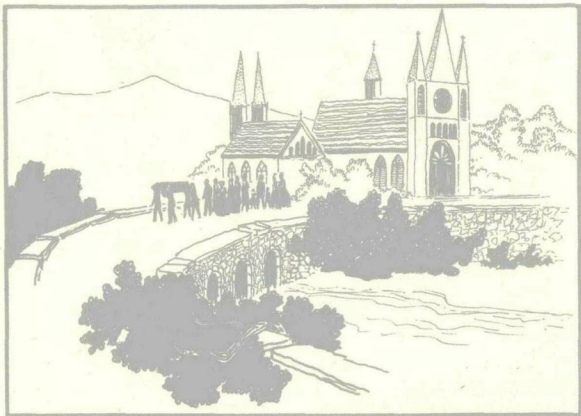
49. Diniy jamiyatning geztirliri, biraw balisiqqa kala qiqigi salduruptikən, balisi kalioqqa ohxax yetilidioqan bop kaptu, pütün bədinigə tük qikip ketiptu, biraw bukidək qaraydioqan bop kaptu, dəp eoqwa tarkitidu.

50. Jenne özige hujum qilidigan hatlarnimu tapxuruwalidu. U “Insanlarni kutkuzux kerak” dëp jar saloqan diniy jëmiyëtning insanlarni hëkiki kutkuzidigan kala qiqigigë munqiwala ëqmënlük qilidiganliqini oylap bakmioqan idi!

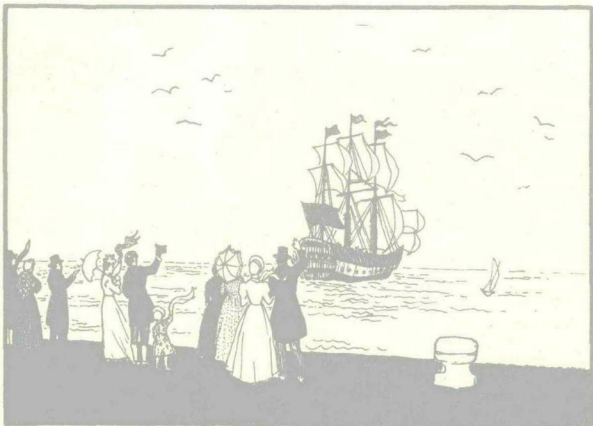
51. Jenne dostioja yazoan hetide: "Mən ömrümdə hazırkı-
dək zərbigə uqrap bəkmiojan idim. Mən özəmni goya kiqik
kolwəktə ketiwatqandək his qilimən, kiroqakka yetixkə az
kaləjanda, boran - qəpkunoja uqridim" dəydu.

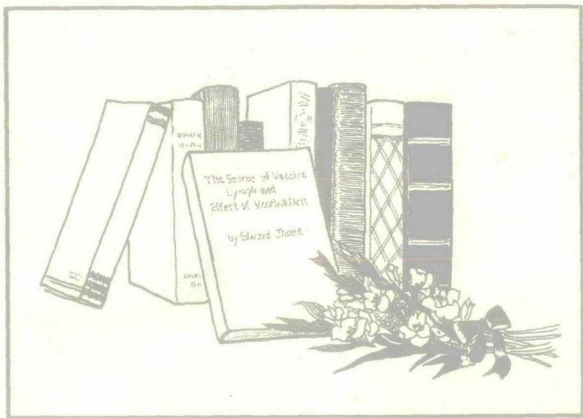
52. Bir yili, bu qerkaw rayonida qiqək yənə xiddət bilən tarkilidu. Kixilər qanqə dua - tilawət kılsimu, kəyni - kəyni-din əlöp ketidu.

53. Qiqək salduroqan kixilərgila qiqək yukmaydu. Lekin diniy jəmiyyət bu paketni etirap kiloqili unimaydu.

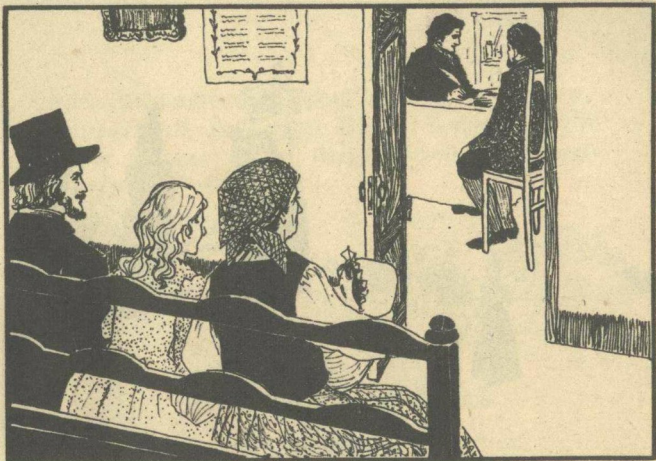
54. Uzak  tm y,  n'gliya kem  karwini s p rg  qikidu. S p rning    libilik boluxi    n, yolo a qikix aldida matroslaro a qiq k selinidu. Jennening k  piyatimu yirak-laro a tarkilidu.

55. Jennening «Kala qiqigining pəyda bolux səwiwi wə roli» digən əsiri nəxr kılinoqandin keyin, Yawropadiki nuroqun dələtlərdə tərjimə wə nəxr kılınıdu. Qiqək selix Yawropada kengəytilidu.

56. Muxu qoʻqdila Ən'gliyə həkūmiti Jennening kəxpiyatini etirap kilidu. Jenne həkūmət bərgən mukapat pulining bir qismioʻa tunji ketim qiqək salduroʻan batur oʻqul balioʻa oʻy saldurup beridu həmdə güllükkə oʻzi ətirgül teriydu.

57. Jennening øziqu? U yukuri mənşəp wə maaxni rət
kilip, yənila öz yurti Bokreyda dohtur bolup qeliweridu.

58. 1823- yili, Jenne 74 yexida aləmdin ətıdu. Kixilər bu addi həm uluq yeza dohturini hatiriləx üqün, uning həykilini ornitidu. Həykəlning astioğa: Anılarning, balılarning, həlkning kəhrımanioğa ehtiram, dəp oyup qoyidu.

本书根据人民美术出版社1979年6月第1版北京第1次印刷版本翻译出版。

Bu kitapqə Həlq güzəl sən'ət nəxriyati tərripidin 1977-yil
- ayda nəxr kılınqan 1- nəxr Beyjing 1-basmisioqa asasən
tərjime wə nəxr kılindi.

Jenne Wə Qiqək

Millətlər nəxriyati tərripidin nəxr kılindi

Xinhua kitaphanisi tərripidin tarkitilidu

1982-yil 6 -ayda 1-ketim nəxr kılindi

1982-yil 6-ayda Beyjingda 1-ketim besildi

Bahasi: 0.09 yüən

真纳和牛痘 (维吾尔文)

改编者：马 表

出版者：民族出版社

绘 者：阿 裘

发行者：新华书店

译 者：司 马 义

印刷者：民族印刷厂

1982年6月 第1版 北京第1次印刷

开本：787×1049毫米1/60

印张：1 印数：1—9,600册

书号：M8049(4)198

定价：0.09元